

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

הנושא: האם יעקב אבינו היינו איש תם (מטומטם) או איש מתוחכם

פרשת השבוע פותחת במילים "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב, מִבְּאֵר שָׁבַע; וַיֵּלֶךְ, חֶרְנֶה" ואנו שואלים מיהו יעקב בו מדובר. יעקב הינו בנה של רבקה בת בתואל בן נחור ויצחק בן אברהם ושרה. אח הוא לעשו. כבר בתחילת חייו עלי אדמות נאמר עליו הפסוק פסוק כז וַיִּגְדְּלוּ, הַנְּעָרִים, וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד, אִישׁ שָׂדֶה; וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, יֹשֵׁב אֲהֵלִים. רש"י אומר על כך

- **ויגדלו הנערים ויהי עשו** - כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת כוכבים
- **ידוע ציד** - לצוד ולרמות את אביו בפיו ושאלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן כסבור אביו שהוא מדקדק במצות
- **איש שדה** - כמשמעו אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות
- **תם** - אינו בקי בכל אלה אלא כלבו כן פיו מי שאינו חריף לרמות קרוי תם
- **ישב אהלים** - אהלו של שם ואהלו של עבר

ואחרי פרוש זה אנו מגיעים לרכישת הבכורה תמורת נזיד עדשים על ידי יעקב. לא אגע בשאלה האם בכורה ניתנת למכירה, אולם ידוע שבתרבויות מסוימות בתקופה הקדומה יכול ראש המשפחה להחליט מי יהיה הבכור מבחינת המעמד וניתן היה להעביר בכור מזכויותיו. כך, במהלך טקטי למתן מזון לבטנו של אחיו מבצע יעקב רכישה אסטרטגית שלא מתאימה למושג תם.

התמונה הבאה שתעלה בה שאלת התמימות הנה בברכת יצחק ליעקב. למעשה הרוח הפעילה למען יברך יצחק את יעקב הנה רבקה, האוספת מידע, מתכונת, קובעת דרך פעולה נבחרת ודואגת לביצוע הן על ידה והן על ידי יעקב החרד, אך חרדה זו לא גורמת לו לסגת מהמעשה.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, אֶל-רַבְּקָה אִמּוֹ: הֲוֹן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעָר, וְאֲנֹכִי אִישׁ חָלָק. יב אוֹלֵי יְמֵשָׁנִי אָבִי, וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ; וְהִבֵּאתִי עָלַי קִלְלָה, וְלֹא בִרְכָה. יג וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ, עָלַי קִלְלַתְךָ בְּנִי; אֲךָ שָׁמַע בְּקֹלִי, וַיֵּלֶךְ קַח-לִי. יעקב משתף פעולה עם רבקה ומבצע את המוטל עליו באופן סביל וללא מחאה נוספת,

בעוד האח הנגזל עושה מעשה, זועם ומנסה לשנות את המצב.

כְּשָׁמַע עֵשָׂו, אֶת-דְּבָרֵי אָבִיו, וַיִּצְעַק צָעָקָה, גְּדֹלָה וּמְרָה עַד-מָאֵד; וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעַמִּים--אֶת-בְּכֹרְתִי לָקַח, וְהִנֵּה עֹתָה לָקַח בְּרַכְתִּי; וַיֹּאמֶר, הֲלֹא-אֶצְלַתְּ לִי בִרְכָה.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

האם מעשה יעקב היה בו משום התמימות והילד הטוב המציית לדברי אימו או שמא תחכום במסווה?

בהמשך יעקב, למרות איום הרצח על ראשו, לא יוזם את בריחתו מעשו אלא שוב הינו סביל ומבצע את החלטות אימו לעזוב את הבית.

כדאי לשים לב לעובדה שהתרוץ לשליחתו לחרן היה וְתֵאמֶר רַבֵּקָה, אֶל-יַצְחָק, קְצָתִי בְחֵי, מִפְּנֵי בְנוֹת חַת; אִם-לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת-חַת כְּאֵלֶּה, מִבְּנוֹת הָאָרֶץ--לָמָּה לִּי, חַיִּים.
ז.א. היא רוצה כלה מבית טוב.

ואילו בהמשך יעקב עבור בניו אינו מקפיד על מוצא הכלה, ולא אכנס כאן לשאלת מיהו יהודי שנאמר

וַיְהִי בַעַת הַהוּא, וַיֵּרָד יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו; וַיֵּט עַד-אִישׁ עַדְלָמִי, וַשְּׁמוֹ חִירָה. ב
וַיֵּרָא-שָׁם יְהוּדָה בֶּת-אִישׁ כְּנַעֲנִי, וַשְּׁמוֹ שׁוּעַ; וַיִּקְחָהּ, וַיָּבֵא אֵלָיָהּ.

שוב אין אנו שומעים את תגובתו של יעקב, כפי שיוסבר בהמשך, וסביר להניח שגם בניו האחרים עשו כמעשה יהודה, ולקחו להם נשים מבנות כנען בנגוד לדעה הנחרצת של סבתם.

יעקב מגיע לחרן ופתאום אנו מגלים גבר בעל און שלא מתאים לתיאור של יושב אוהלים. יעקב הגולל את האבן מפּי הבאר לבדו, פעולה אותה היו אמורים לבצע מספר רועי צאן יחדיו.

וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב, רִגְלָיו; וַיֵּלֶךְ, אֶרְצָה בְּנֵי-קֶדֶם. ב וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדֶה, וְהִנֵּה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֹדְרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ--כִּי מִן-הַבָּאָר הֵהוּא, יִשְׁקוּ הָעֹדְרִים; וְהָאֶבֶן גִּדְלָהּ, עַל-פִּי הַבָּאָר. ג וַנֶּאֱסָפוּ-שָׁמָּה כָּל-הָעֹדְרִים, וַגִּלְלוּ אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר, וְהִשְׁקוּ, אֶת-הַצֹּאן; וְהִשִּׁיבוּ אֶת-הָאֶבֶן עַל-פִּי הַבָּאָר, לְמַקְמָה. וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב, וַיִּגַּל אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר, וַיִּשֶׁק, אֶת-צֹאן לְבֶן אָחִי אֲמוֹ

מוזר אך התאור לא מתאים לדימוי התם כי אם לאיש השדה בעל המנוי במכון הכושר.

התנהלותו של יעקב ממשיכה לעורר את התהייה לגביו - הוא מנומס ו מנסה לשמור על הכללים המקובלים באזור וכן כנווד עני יודע הוא שיהיה חייב במוהר, אשר אינו עומד לרשותו, על מנת שיוכל להינשא. לפיכך הוא שולף את הסכם העבודה שברור לו שאבי הכלה לא יהסס לקבל בשתי ידיים. וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב, אֶת-רַחֵל; וַיֵּאמֶר, אֶעֱבֹדְךָ שְׁבַע שָׁנִים, בְּרַחֵל בְּתִיךְ, הַקְּטָנָה. שוב אין פה פעולת תם אלא מהלך טקטי. ואף אם קשה לנו לבצע חישוב מדויק שיקבע האם האהבה סנוורה את האיש או שחישובי השכר שעשה היו נכונים, מבחינה תכנון אנו מוצאים את יעקב דואג לעצמו למקום מקלט מוגן לשנים הבאות.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

אך עם חלוף שבע השנים, בערב כלולותיו, לבן מרמה את יעקב והאחרון מוצא בבוקר במיטתו את לאה במקום רחל. נכון שהמדרש מתרץ את ההחלפה בכך שלא הבחין והיה מבושם מכלולותיו, אך האם התם תפס את מקומו בשנית?

יעקב אינו עושה מעשה, מוחה או משתולל בעקבות ההחלפה כי אם ממשיך את עבודתו עבור זו שאהבה נפשו. תמים או טקטי?

התנהגות פסיבית זו של יעקב הופכת בהמשך לדרך המאפיינת את התנהגותו, ומופיעה מכאן ולהבא במקרים רבים.

כאשר תמורת הדודאים של ראובן, בהם חושקת רחל, הוא אמור לשמש במיטתה של לאה הוא מקבל את הדין כאילו אין מדובר בו או ברצונותיו ואין הוא בעל הבית המחליט, אלא שוב הילד העושה כמצוות אימו.

וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן-הַשָּׂדֶה, בְּעֶרְבֹ, וַתֵּצֵא לָאֵה לְקָרְאֲתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא, כִּי שָׂכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאֵי בְּנֵי; וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ, בַּלַּיְלָה הַזֶּה.

גם בסיפור דינה בשכם לא יעקב הוא הנוקט פעולה אלא מקבל את הדברים כמות שהם.

וַיַּעֲקֹב שָׁמַע, כִּי טָמְא אֶת-דִּינָה בְּתוֹ, וּבְנֵיו הָיוּ אֶת-מְקַנְהוּ, בַּשָּׂדֶה; וַהֲחָרַשׁ יַעֲקֹב, עַד-בָּאִם.

רק לאחר ששמעו ולוי הורגים את כל זכרי שכם יעקב מודאג מאפשרות הנקמה והפגיעה בהמשכיות בית יעקב ונוזף בבניו (אולי עולה בו הזכרון למעשה אימו) אך לעצם הנבלה שנעשתה לבתו אין הוא מגיב.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שָׁמְעוֹן וְאֶל-לוֹי, עֲכַרְתֶּם אֹתִי, לְהַבְאִישׁנִי בִישָׁב הָאָרֶץ, בְּפָנַעֲנִי וּבְפָרְזִי; וְאֲנִי, מְתִי מִסָּפֵר, וְנֶאֱסַפּוּ עָלַי וְהַכּוּנִי, וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי. לֹא נִיאָמְרוּ: הַכְּזוֹנָה, יַעֲשֶׂה אֶת-אַחֲזַנּוּ. {פ}

כמו כן בסיפור מכירת יוסף, מקבל עליו יעקב את הדין ואינו שואל או חוקר ואין הוא מבקש לראות למעט כותנת הפסים שארית אחרת מגופת בנו, ולא יוצא לחפשו ולהביאו לקבורה כפי שהיינו מצפים מאב המאבד את אהוב בניו.

מנגד מוצאים אנו את יעקב כתחמן מבריק ביותר כאשר הוא מבקש לקבל את שכרו על עבודתו הנוספת, לאחר קבלת נשותיו, אצל לבן. יעקב מתגלה כמגדל צאן מומחה, הבקיא ברזי הגנטיקה וההסתברות וזוכה בשל כך בשכר רב. גם כאשר חוזר הוא לכיוון כנען, הוא יוצר מערך טקטי למען ישרוד את המפגש עם אחיו

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

עשיו

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד, וַיִּצְרֵר לוֹ; וַיַּחֲזֵק אֶת-הַעֵם אֲשֶׁר-אִתּוֹ, וְאֶת-הַצֹּאן וְאֶת-הַבְּקָר
וְהַגְּמִלִּים--לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת. ט וַיֹּאמֶר, אִם-יָבוֹא עֲשׂוֹ אֶל-הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהִכָּהוּ--
וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׁאָר, לְפָלִיטָה.

ובלילה קודם לכן מוצאים אנו שוב את האיש ממכון הכושר הנלחם במלאך
האלוהים ויכול לו.

וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב, לְבַדּוֹ; וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. כו וַיִּרְא, כִּי לֹא יָכַל לוֹ,
וַיִּגַע, בְּכַף-יָרְכוֹ; וַתִּקַּע כַּף-יָרֵךְ יַעֲקֹב, בְּהֶאבְקוֹ עִמּוֹ. כז וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי, כִּי עָלָה
הַשָּׁחַר; וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ, כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי. כח וַיֹּאמֶר אֵלָיו, מַה-שְּׂמַךְ; וַיֹּאמֶר,
יַעֲקֹב. כט וַיֹּאמֶר, לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׂמַךְ--כִּי, אִם-יִשְׂרָאֵל: כִּי-שָׂרִית עִם-
אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים, וַתּוֹכַל. ל וַיִּשְׁאֵל יַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר הַגִּידָה-נָא שְׂמַךְךָ, וַיֹּאמֶר,
לְמָה זֶה תִּשְׁאֵל לְשָׁמִי; וַיְבָרַךְ אֹתוֹ, שָׁם.

לסיכום קשה לנו לדעת אם יעקב היה איש תם יושב אוהלים כמוצג בפסוק
בתחילת הדברים.

חלק מפעולותיו נעשות בתחכום על מנת ליצור המשכיות לבית יעקב או בישיבה
על הגדר על מנת שכל רע לא יעונה לו עצמו. למשנתו עדיף לפעמים לא לפעול
מלפעול ולהישאר פסיבי, מתוך התקוה, אולי התמימה, שהדברים יסתדרו
לטובתו.

אפשר לשים לב שדרך פעילות זו של שב ואל תעשה או להגיב לפעמים לאו
דווקא בעקביות מאפיינת גם את נבחרו הציבור האמורים להנהיג אותנו כיום
במדינתנו, האם למדו זאת מיעקב? היש בזה טמטום או תחכום?

שבת שלום